

วิหารพระนาค วัดจักรวรรดิ สร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ.๒๓๗๐ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เดิมเป็นวิหารหรือหอพระที่ประดิษฐานพระบางเมื่อครั้งที่เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ได้อัญเชิญมาจากนครหลวงเวียงจันทน์

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๐๘ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้พระราชทานพระบางกลับไปประดิษฐานที่นครหลวงพระบาง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระนาค จากหอพระในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีพุทธลักษณะคล้ายคลึงกันมาประดิษฐานไว้ในวิหารแทน จึงเรียกวิหารหลังนี้ว่า **วิหารพระนาค**

วิหารพระนาคมีความพิเศษหลายประการที่พบไม่บ่อยนักในอาคารในรุ่นราวคราวเดียวกัน อาทิเช่น การตกแต่งผนังภายนอกด้วยงานจิตรกรรมลายแพงหรือลายแย่งแบบราชวัตร (ลายตาราง) ซึ่งมีลักษณะเป็นดอกพุดตาน ก้านแย่งจากดอกตูมออกไปทั้งสี่ทิศ ตัวลายสีเหลืองถมพื้นดำ คล้ายกับทำให้ดูเหมือนเป็นการตกแต่งด้วยลายทอง อย่างไรก็ตามการตกแต่งผนังภายนอกดังกล่าวนี้เป็นงานที่เขียนขึ้นใหม่ในยุคหลัง แต่ยังคงรูปแบบลวดลายตามอย่างของเดิม

ซุ้มประตู-หน้าต่าง ปั้นปูนเป็นลายดอกพุดตานปิดทอง ตัวบานเขียนด้วยลายทอง สอดสีรูบมังกะรังสีโต และสัญลักษณ์มงคลในวัฒนธรรมจีน ซึ่งถือเป็นงานศิลปกรรมชิ้นสำคัญของวิหารแห่งนี้

การตกแต่งหน้าบันด้วยลายปูนปั้นประดับกระเบื้องเคลือบลายคราม แสดงเรื่องราวของแม่กาเผือกซึ่งเป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ในภัทรกัลป์ และยังเป็นตำนานที่มีอิทธิพลมากในแถบล้านช้างและล้านนา

การทำช่องซุ้มประดับประทีป ซึ่งอาจพบเจอได้บ้างในวิหารที่อื่นๆ เช่น วัดโพชนัดพลเสพย์ เป็นต้น แต่ช่องซุ้มประดับประทีปที่วิหารพระนาคนี้ หากนับดูจะได้เท่ากับ ๒๔ ช่อง ซึ่งทำให้นักไปถึงอดีตพุทธทั้ง ๒๔ พระองค์

การตกแต่งผนังบันไดด้านหน้าด้วยลายปูนปั้นประดับกระเบื้องเคลือบลายคราม เป็นรูปพระแม่ธรณีบีบมวยผม ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพุทธประวัติตอนมารผจญ ซึ่งโดยทั่วไปมักไม่ปรากฏการการนำเรื่องราวดังกล่าวมาแสดงภายนอกอาคาร

นอกจากนี้ยังพบร่องรอยการเขียนลายทองรูปดอกไม้ที่กรอบช่องเปิดพาไล (กรอบหน้าต่างแนวผนังรอบนอก) ซึ่งหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก ที่สำคัญคาดว่าวิหารพระนาค หรือวิหารพระบางหรือหอพระบางเดิม อาจมีหน้าต่างตรงกรอบช่องเปิดพาไล (กรอบหน้าต่างแนวผนังรอบนอก) เนื่องจากพบว่าไม้กรอบพาไลบางส่วนมีร่องเดือย และร่องรางรับบาน

อ้างอิง

กรมศิลปากร. ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่ม 4 : วัตถุประสงค์กรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2525). 217-218

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก. “พระบาง” จากลาวสู่สยาม มาเพราะ “การเมือง” ส่งกลับเพราะ “ความเชื่อ”, ใน ศิลปวัฒนธรรม, ฉบับมกราคม 2556.

อมรรัตน์ จริงวาจา. จิตรกรรมลายแพ่งสมัยรัชกาลที่ 3 – รัชกาลที่ 4 : วิเคราะห์ที่มารูปแบบและพัฒนาการ, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2560.

<http://gis.finearts.go.th/fineart/> วัดจักรวรรดิราชาวาส

เรียบเรียง

ธีระยุทธ์ สุวลักษณ์ นักวิชาการช่างศิลป์ชำนาญการ กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถาน กองโบราณคดี

เอื้อเพื่อข้อมูล

พงศธร เที่ยงแก้ว

ศุภกิจจ์ เสถียรอินทร์